

DERLEYEN'DEN MEKTUP

2002 yılı Nisan ayında, Dr Murat Balamir tarafından, biri dışında tümü de şu anda Yazı Kurulu üyesi olan arkadaşlarımla birlikte ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi Yazı Kurulu üyeliğine davet edildim. Onların oyları ve desteği ile 7 Mayıs 2003 tarihinde başladığım ve sürdürdüğüm *ODTÜ MFD / METU JFA* Derleyenliği görevimi, 9 Ağustos 2012'den beri yürüttüğüm ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı görevim nedeniyle bırakmak zorunda hissettim. 1 Ocak 2013'ten başlayarak, bu onurlu ve zor görevi, Dergi Yazı Kurulu tarafından oy birliği ile seçilen sevgili arkadaşım Dr Çağatay Keskinok üstleniyor; bense, Yazı Kurulu üyeliği görevimi, ısrarlar üzerine, bir süre daha sürdürüyorum. Yeni Derleyen'imize ve Dergi'mize bundan sonraki yıllarda ulusal ve uluslararası alanlarda yeni ve yenilikçi yayıncılık başarıları diliyorum.

Bu değişikliğin yarattığı fırsat ile, hiç de kısa bir süre sayılamayacak olan son onbir yılın bir değerlendirmesini, bir muhasebesini olabildiğince somut verilerle yaparak sizlerle paylaşmak istiyorum.

KURUMLAŞMA

Sözü edilen 2002-2013 döneminde, *ODTÜ MFD / METU JFA* için yürütülen çabalar, özellikle kurumsallaşma yönünde yaşandı. Mimarlık, Tasarım, Planlama ve ilgili Sanatlar ortamında Dergi'nin 1975'ten beri doldurduğu bir yer vardı kuşkusuz. Kurumsallaşmanın da farklı kalemleri olduğunu hatırlamak gerekir.

Bu kalemlerden birisi **Yönetim** ile ilgilidir. Bir üniversite dergisi olarak *ODTÜ MFD / METU JFA*'nın kuruluş yıllarında da belli tür basınçlar altında kaldığını, kendi yazıları Yazı Kurulu'nca ya da Derleyen tarafından kabul edilmeyen öğretim üyelerinin her yolu umutsuzca denediklerini eski Yazı Kurulu üyelerinin ve önceki Derleyen'lerin anlattıkları anılardan, paylaştıkları

deneyimlerden biliyorduk. Bu eski dönemlerde, Dergi'nin Fakülte içindeki Yayın Kurulu (Yayın Komitesi) şemsiyesi altına alınarak özerkliğinin zedelenmesi bile denendi, akla gelebildi. Dergi'nin buradan hareketle 19 Haziran 1986 tarihinde onayladığı İç Yönerge, Dergi'nin bilimsel özerliğini savunma girişiminin bir parçası idi ve 12 Eylül 1980 sonrasında Dergi'nin ayakta kalmasını sağlamıştı. 2002-2013 döneminde bu İç Yönerge yürürlükte olduğu halde, Dergi'ye dışarıdan ve içeriden müdahale girişimleri yaşandı. 2002 ve 2003 yıllarında, bilenler anımsayacaktır, *ODTÜ MFD / METU JFA*'nın kapatılması ve yerine yeni bir derginin yayınlanması, o derginin derleyeninin kim olacağına varıncaya kadar ayrıntılandırılmış, üstünde konuşulan girişimlerdi. Dolayısıyla, *ODTÜ MFD / METU JFA*

bünyesinde daha başlangıçta, Yazı Kurulu tarafından Derleyen olarak seçilen kişi atanmak istenmedi, oysa Dergi yönergesi açısından kural, Dekan tarafından 'atanmak' değil, Yazı Kurulu tarafından 'seçilmek' yoluyla görevlendirilmektir. Dergi'nin basımları öncesi sayılar görülmek istendi. Son olarak da Derleyen ve iki Kurul Üyesi hariç, farklı gerekçelerle, Dergi Yazı Kurulu üyeleri yukarıdan inme biçimde değiştirilmek istendi. Dergi Yazı Kurulu üyeleri ile Derleyen'i oldukça üzen bu tür girişimlere karşın, üretimin kendisiyle ilgilenmek her zaman daha doğru bir yaklaşım olarak görüldü ve bu unsur yukarıda tutuldu. Okurlar, hakemler ve özellikle de yazarlar, bu tür gelişmelerden haberdar olmadılar bile. Bu baskılar karşısında ilkeli duruşları nedeniyle Yazı Kurulu'ndaki arkadaşlarıma ve şimdi emekli olan, zamanın Fakülte Yönetim Kurulu üyesi Emre Madran hocamıza teşekkür ediyorum.

Dergi'nin kendi tanımlı bilimsel ortamını değerlendiren, ama **amatör olarak** üretilen bir yayın organı olması olgusu sürdürüldü. Dergi'nin kurumlaşmasında, bugünkü yerinde olmasında her zaman büyük katkısı olan bu amatörlüğün, bugünün dünyasında yerini biraz daha profesyonelleşmeye terketmesinde yarar olacaktır, diye düşünüyorum. Bugün dünyada pek çok kişiyi *ODTÜ MFD / METU JFA* gibi "altı ayda bir çıkan, iki dilli, 1000 baskılı" bir yayın organının, ücretli olarak çalışan yalnızca tek bir grafiker, ve kısmi zamanlı çalışan bir bilgisayar teknisyeni ile, Fakülte Basım İşliği'nin tam zamanlı iki elemanı eliyle ortaya çıktığına inandırmak oldukça güçtür. Üstelik ilk iki arkadaşımızın asli görevleri üniversite öğretim yardımcısı olmalarıdır, tam zamanlı işleri bu değildir. Ancak öte yandan amatörlüğün *ODTÜ MFD / METU JFA*'ya bugünkü yerini kazandırdığı da iddia edilebilir. Yukarıda ifade edilen baskılardan onu koruyan, yayın odaklı bir üretim ortamında bulunan insan kaynaklı kutuplaşmalardan onu ayıran, özverili katkılarda bulunma fırsatını Derleyen ve Yazı Kurulu üyelerine fırsat olarak sunan da yine bu amatörlük olsa gerektir. Şöyle ki, kağıdın Fakülte kaynaklarından sağlanması ve

postalamanın Üniversite tarafından karşılanması dışında, *ODTÜ MFD / METU JFA* sayılarının ortaya çıkışı her zaman yedi kişilik Yazı Kurulu ve onun parçası olan Derleyen eliyle gerçekleştirilmiştir. Yazıların ön değerlendirmesi, hakemlere gönderilmesi, hakemlerden gelen kararların tartışılıp yazarlara geri dönmesi, yabancı yazarlı yazıların özlerinin Türkçeye çevrilmesi, basılma kararı verilmesi, bu aşamaya kadar yazıların redaksiyonu ve İngilizce/Türkçe denetimleri, yazıların son hallerine kavuşturulması, basım işliğinde baskının denetimi, ciltten gelen toplam kopyaların yurtiçi ve yurtdışı adreslere gönderilmesi, Fakülte içinde dağıtımı, Dergi'nin tanıtımının sayısal ve basılı ortamlarda yapılması... Bütün bu işleri Derleyen ve Yazı Kurulu üyeleri yapmışlar, üstelik de bunlarla ilgili olarak herhangi bir zaman, herhangi bir terfi, yükseltme, atama puanı beklentileri de olmamıştır. Amatörlüğün bir bölümünün korunması, ama öte yandan bu iş yükünün de dergi sekreteri ve benzeri çalışanlarla daha sürdürülebilir kılınması gereklidir. Bu alanda da bazı adımlar atılmıştır.

Yönetim ve kurumlaşma başlığı altında sözkonusu dönemde yapılan bir iş de, eski sayıların depolardan çıkarılıp düzenlenmesi ve sayımı, bunların yeniden paketlenerek korumaya alınması olmuştur. Dolayısıyla bu girişim bize, 27 yıllık, 20 ciltlik, 29 sayılı bir birikimin tekrar anımsanması, yayın politikasının somut bilgi olarak görünür, elle tutulur ve paylaşılabilecek, içerik ve grafik yönden anlaşılması ve sürdürülmesi için fırsatlar vermiştir. Küçük de olsa bir Dergi odasının oluşturulması, koleksiyonun görünürlük kazanması, sürdürülebilir bir bilimsel yayıncılığın kapılarını aralamıştır.

ULUSLARARASI GÖRÜNÜRLÜK VE ULAŞILABİLİRLİK

ODTÜ MFD / METU JFA ilk sayısından başlayarak her zaman 'sözün olanların yazdığı ve yayınladığı' bir dergi oldu. Bunu gelecekte de anımsamakta yarar var! 2013 yılında bu olgu çok daha net olarak görülebilir: Atama ve yükseltme için yayın peşinde koşan 'akademisyen'lerin çoğunlukta olduğu

bir küresel ortamda, *ODTÜ MFD / METU JFA* her zaman 'sözün olanların yayın yaptığı' bir yayın organı olmayı sürdürmelidir. 1975 yılında kendi koyduğu ilkeler çerçevesinde, yüksek lisans ve doktora mezunlarının kendi danışman öğretim üyeleriyle ortak yayın yapmalarını hoş görmeyen bir yayın organı olan Dergi, bu görüşünü biraz esnetmiş olabilir; ama hiçbir zaman bir atama/terfi/yükseltme yayınları dergisi olmamıştır.

Dergi'nin görünürlüğünün artırılmasının en önemli ön koşulu **zamanında çıkması, yılda iki çıkmaya düzenine oturması, bunları açıkça belirterek okurları ve yazarları ile paylaşması** idi. Dergi'ye 2002 ve 2003 yıllarında, yani 2002-2013 döneminin başında yapılan yazı başvuru sayısına bakıldığında, gerçekleştirilenin çok kolay olmadığı anlaşılabilir. Dergi'nin izlenmesini daha zevkli kılmak ve güncelleştirmek üzere, yeni basım olanaklarının da verdiği esneklikle, 2004 yılından başlayarak, yılda iki kez yayınlanan düzenli aralıklı sayılarımıza geri döndük; bunu yaparken dört renkli baskıya cesaretle atıldık. Dergi'nin baskı sayısı, yine cesaretle 'her sayı 1000' rakamına oturttuk. Ayrıca, Dergi'nin ilk beş yılında daha fazla başvurup kullandığı 'görüşme / interview', 'kitap eleştirisi / book review', 'özel dosya / special file', 'obituaries / anma' bölümlerini hem içerik olarak anımsayarak yeniden canlandırdık; hem de onlar için yeni formatlar kurduk. Bu noktada yapılması gereken bir adımı daha attık ve yeni sayılarımızı, yine cesaretle, sayısal ortamda da sunmaya başladık. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü* öğretim elemanı arkadaşımız Erol Işık ile birlikte hazırladığımız <http://jfa.arch.metu.edu.tr> adresindeki web sayfamız, 2005 yılında hizmete sunuldu. Web sayfamızı ücretsiz olarak erişime açarken yaptığımız değerlendirmeler ve aldığımız kararlar da doğru çıktı: Yazıların web sayfasında ücretsiz erişime sunulması, basılı kopya Dergi'mizin alıcılarını ve okuyucularını azaltmadı, tam tersine artırdı. Bu sıralarda, Dergi önceki Yazı Kurulu üyeleri ve Derleyen'lerinin söylemleriyle yayılan, üst yönetimlerin de paylaştığı bir 'şehir efsanesi' de, 'A kategorisindeki indeks ve veritabanlarına başvurmanın anlamsız

SAYI BAŞINA DÜŞEN YAZI VE YAZAR SAYISI

	MAKALE	YAZAR
2012/2	16	26
2012/1	18+ 1 Söyl.	27+1 Söyl.
2011/2	15	2
2011/1	12	15
2010/2	19	26
2010/1	15+2 Ke.	27+5 Ke.
2009/2	15	22
2009/1	7+1 Ke.	14+1 Ke.
2008/2	9+2 Ke.	12+2 Ke.
2008/1	10	12
2007/2	13+2 Ke.+1 Söyl.	20+2 Ke.+1 Söyl.
2007/1	8+2 Ke.+1 Ser.	10+2 Ke.+1 Ser.
2006/2	9+4 Ke.	13+4 Ke.
2006/1	4 +2 Ke.+1 Ser.+1 Söyl.	5 +2 Ke.+1 Söyl.+1 Ser.
2005/2	4 +1 Söyl.+1 Dm.+4 Ke.	6 +1 Söyl.+1 Dm.+4 Ke.
2005/1	4 +1 Ke.	7+1 Ke.
2004/1-2	4 +1 Ke.	4+1 Ke.

Ke.= Kitap Eleştirisi

Ser.= Sergi Tanıtımı

Söyl.= Söyleşi

Dm.= Derleyene Mektup

olduğu, çünkü o ortamlara katılmanın hem karşı tarafa yaratılan güçlükler nedeniyle adeta olanaksız olduğu, hem de bazı veritabanlarının bunu para ödentileri ve başlıklar karşılığında yaptıkları' doğrultusunda. Bu 'efsane'ye yüz vermedik; sözkonusu veritabanlarının internet sayfalarındaki beyan ettikleri düzene uygun olarak kendimizi hazırladık, çünkü zaten hakem değerlendirmesi yapan, değerlendirmesini tek yönlü kapalı olarak gerçekleştiren, titiz bir bilimsel yayın organıydık.

Öte yandan **uluslararası görünürlük** ve **ulaşılabilirlik** konusunda, zaten Dergi'nin başından beri bir çabası ve çizgisi vardı; dünyanın belli başlı veritabanlarında ve indekslerinde taranmaktaydı: 2002 yılında Dergi, 1980'li yılların ikinci yarısında katıldığı Avery Index for Architectural Periodicals ve The British Architectural Library / RIBA Index (API) veritabanlarında yer almaktaydı. Veritabanlarının hem yayınlanan malzemenin daha geniş bir bilimsel çalışma ailesine

ulaşabilmekteki katkısı, hem de görünürlüğün artırılmasındaki etkisi nedeniyle, bir dizi alan indeksine başvurduk. Bunun sonucu olarak, önce Design and Applied Arts Index; DAAI (10 Mayıs 2006), sonra Directory of Open Access Journals; DOAJ (27 Temmuz 2006) ve A Guide to Information related to the Study of the Ancient Near East on the Web; ABZU (28 Temmuz 2006) indekslerine kabul aldık. Thomson and Reuters'in yürüttüğü ISI Web of Science: Arts and Humanities Citation Index; AHCI (21 Mart 2007); Intute (JISC; 2007); arthistoricum.net: Virtuelle Fachbibliothek Kunstgeschichte (2007); Ulrichs Web: Global Serials Directory (2007) ve EBSCOhost, Academic Search Complete (2008), katıldığımız yeni indeks ve veritabanları oldu. Bu arada, gelişmekte olan TÜBİTAK SBVT ve MBVT veritabanlarına katılıp seminerlerinde katkıda bulunmayı küçümsemedik, ulusal ortamın örgütlenmesini ve o veritabanlarında taranmayı ihmal etmedik (20 Mart 2008).

Yukarıdakilerden özellikle bizim için sevindirici olan, giderek küreselleşen ve ticarileşen bir ortamda DOAJ gibi, dünyanın farklı köşelerinde olup da ücretsiz erişime inanan ve bu koşullarla da 'iyi bilim, iyi sanat' yapılabileceğine, yayılabileceğine inanan bir grubun oluşturduğu bir veritabanına katılmak olmuştur. DOAJ'a 2006 yılında katıldığımızda, Mimarlık alanındaki 7 dergiden birisiydik; üstelik de gelişmiş bir ortamda ücretsiz olarak yeni sayılarımızın yazılarını erişime sunuyorduk. Bugün DOAJ'da taranan Mimarlık alanındaki dergilerin sayısı 51! Ve Lund Üniversitesi'nin yürüttüğü DOAJ bu performansı ile 2009 Sparc Europe ödülünü aldığımda, biz de katkıda bulunmakla övündük ve gönendik. Nitekim DOAJ, 15 Eylül 2011 tarihinde Türkçe olarak da ulaşılabilir olduğunda, taradığı dergi sayısı 7000'i aşmıştı (Bu yazının yazıldığı tarihte 8539; Ocak 2013).

Bunun arkasından Elsevier'in Scopus veritabanının, bizden habersiz biçimde 2009'dan başlayarak bizi taradığını öğrendik; sözleşmesini 2012 içinde yeniledik. 2012'den (20 Eylül 2012) başlayarak da büyük bir süreli yayınlara veritabanı paylaşım grubu olan Gale Publishers Group ile anlaşma imzaladık. Bütün bunlar *ODTÜ MFD / METU JFA*'nın dergi olarak ulaşılabilirlik ve yayınlığının ne denli arttığının bilgi ve belgeleri. Ama bu kişisel ve kurumsal çabaların sonucunda yaygınlaşmış büyürken, kişisel bir korkum da oldu. 1970'li yıllarda dünyaca ünlü *Life* dergisi, genişleme ve yaygınlaşma nedeniyle masrafları arttığı halde, esas olarak örgütlenme sorunları nedeniyle zorlanıp nasıl yayın hayatına kendisi son verdiyse, Dergi'nin de yüz yüze kalacağı kimi sorunlar olabilir miydi?

2002-2013 ARASINDA GERÇEKLEŞEN DEĞERLER

Basit istatistiklere bakıldığında, *ODTÜ MFD / METU JFA*'nın 2002'den beri ciddi bir **katılım ve katkı sığrayışı** içinde olduğu gözlenebilir. 2004-2012 aralığında 9 yıl içinde, yayınlanan cilt sayısı 9, yayınlanan sayı 17, yayınlanan makale sayısı 182, yer verilen yazar sayısı 268... Öte yandan 1975-2000 aralığında, yayınlanan cilt sayısı 20, yayınlanan sayı 26, yayınlanan

YILLIK GELEN YAZI SAYILARI

2004	4
2005	8
2006	26
2007	23
2008	59
2009	78
2010	73
2011	89
2012	63

makale sayısı 133, yer verilen yazar 218... Dergi'nin her bir sayısının daha uzun ve sayıca fazla makaleden oluşuyor olması, her zaman olumluya yorumlanmalı kuşkusuz. Bütün dünyada bir eğilim olarak gözlenen 'bilimsel makale yazarlığı' ve 'bilimsel makale' sayısındaki artış, dönemin eğilimleriyle koşut bir biçimde tümüyle yapay bir 'bilimsici' (*scientificist*) ortamı kanıtıyor olmasa bile, en azından Türkiye'de buna bir belge oluşturuyor. Mühendisliğin ve sayıların egemenliğindeki dünyanın, nitelikleri bile sayısallaştırarak ölçmesi, 1990'lı yılların ortalarından başlayarak akademik değerler dizgesini de tehdit etmeye başladı. Akademik atamalar ve yükseltmelerde sayıların egemenliğindeki indeksler-atıflar-etki etmen'li (*impact factor*)

dergiler ve bunların yazarları, ortalığı kapladı. Yazılı ve basılı dünyanın indeksleme ortamları, hemen son 5 yıl içinde el değiştirerek dünyaca tekel konumunda olan yayıncı medya kuruluşları tarafından yönetilir oldu. Bilginin kendisinin üretilmesi ve dağıtım-dolaşımı yanı sıra, bilginin denetimi de bir iktidar arayışı olarak, hiç de masum ve örtük olmayan mekanizmalarla günlük yaşantımıza girdi. Bu gözle baktığımızda, *ODTÜ MFD / METU JFA*'nın da bu çarkın bir parçası haline geldiği, bunun da yerleşik kültürün ve iktidarın ekmeğine yağ sürdüğü savunulabilir. Ama umutsuz gibi görünen bu bakışın, aslında savaşım alanlarının tam ortasında durmakla varolduğunu, bu pozisyonun benimsenmemesi ve böyle (ve hızla) uyum sağlanamazsa, zaten hızla safdışı olunacağını, dolayısıyla herhangi bir 'mücadele' verilemeyeceğini savunuyorum.

Dergiye gelen makalelerin sayılarındaki artış, hem küresel biçimde sayısal değerlerden yarar umma durumunu umutsuzca gösteriyor, ancak öte yandan da Türkiye'de de artık bir mimarlık araştırmacısı-incelemecisi-eleştirmeni yazarlar grubunun doğmuş olduğunu daha iyi yansıtıyor. İyi ya da daha az iyi, ama hiçbir zaman kötü olmayan yazılarla, tartışma bağlamını yerelden kuran, bunun gereklerine inanan, küresel yayın

sektörü ve merkezi medya ile daha az temas kuran yazılar ve yazarları var artık. Kendi gündemini kendisi yerelden belirlemeye aday olan bu yazar grubunun oluşturduğu, ama daha da önemlisi küresel ya da merkez-ülke bilim ve akademik ortamlarından yönetilmeyen bir 'mimarlık ve planlama habitusu' var artık denemezse de bunun sağlıklı ve saygın ve güçlü biçimde oluşmaya başladığını söyleyebiliriz. Bunun için özellikle sevinmeli; bu grubun sınırlarını genişletmeye çalışmalı; bu bağlamın dergisi olmaya başlayan bir yayın ortamı olarak *ODTÜ MFD / METU JFA*'nın geçmişine ve geleceğine sahip çıkmalıyız.

Bu düşüncelerle Derleyen olarak görevimi bırakırken, geride kalan 12 yılın hiç de boş geçmediğini; başta kendime olmak üzere, hepimize büyük deneyim kazandırdığını düşünüyorum. Başta Yazı Kurulu üyesi olan arkadaşlarım olmak üzere, hakemlerimize, yazarlarımıza, okurlarımıza ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Sağ olun.

Ali Cengizkan

Derleyen; 7 Mayıs 2003 – 31 Aralık 2012

